

Problematiek Dassenholen Maasdijk Overlangel

Notitie van de Zoogdierverseniging:

DATUM	4 FEBRUARI 2021
PROJECTNUMMER	2020.048F
PROJECTNAAM	DASSENHOLEN MAASDIJK OVERLANGEL
OPDRACHTGEVER	WATERSCHAP AA EN MAAS
STATUS	DEFINITIEF
AUTEUR(S)	TON POPELIER & VILMAR DIJKSTRA
PROJECTLEIDER	VILMAR DIJKSTRA
DOCUMENTNUMMER	N2021002

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054

Inleiding

Aanleiding

Het Waterschap Aa en Maas wordt in Overlangel (gemeente Oss) geconfronteerd met een hoogst ongewenste situatie. Dassen hebben holen gegraven tegen de Maasdijk, waardoor de veiligheid van de primaire waterkering in gevaar komt. Als gevolg van eerdere hoge grondwaterstanden hebben de dassen ook op andere aangrenzende percelen holen gegraven. Deze holen brengen deels de waterveiligheid en deels de verkeersveiligheid in gevaar.

In een intern memo (Handelingsperspectief dassenburchten bij hoogwater, auteur R. Wolters, d.d. 21-12-2020), heeft het Waterschap Aa en Maas maatregelen voorgesteld om de veiligheid van waterkeringen te garanderen bij hoogwater. Het uitgangspunt hierbij is dat alle potentieel gevaarlijke dassenburchten op korte tot middellange termijn verwijderd moeten worden. Daarnaast moeten locaties worden gecreëerd waar dassen wel mogen huizen.

De Zoogdierverseniging is verzocht om de situatie in Overlangel in kaart te brengen en om een advies uit te brengen. Daarvoor heeft de Zoogdierverseniging samenwerking gezocht met Ton Popelier van AP Natuuradvies en Begeleiding.

Bepalingen vanuit Waterschapswet

Het Waterschap Aa en Maas is gebonden aan de regelgeving, zoals vastgelegd in de Waterschapswet (art. 56 en 78) en nader uitgewerkt in de Keur Waterschap Aa en Maas 2015.

In de Keur zijn bepalingen weergegeven voor primaire en regionale waterkeringen, inclusief de bijbehorende beschermingszones A en B. Dit is nader uitgewerkt in de Legger Waterkeringen Waterschap Aa en Maas:

De beschermingszone A voor primaire waterkeringen is aan weerszijden van de waterkering 30 meter, gemeten vanaf de teen. Deze zone is voornamelijk van belang voor de stabiliteit van de waterkering. Voorkomen moet worden dat activiteiten leiden tot het "onderuitgaan" of afschuiven van de waterkering.

De beschermingszone B is aan weerszijden van de waterkering van 30 tot 50 meter, gemeten vanaf de teen. Deze zone is voornamelijk van belang voor het tegengaan van piping (het wegstromen van zanddeeltjes onder de dijk als gevolg van de grote waterdruk tijdens periodes van hoog water). Dit wordt voorkomen door de van nature meestal aanwezige afdichtende (klei)lagen binnen- en buitendijks. De regels zijn hier met name gericht op het voorkomen van het aantasten van deze kleilaag.

In de Keur Waterschap Aa en Maas 2015 is een opsomming opgenomen, van handelingen die verboden of vergunningsplichtig zijn. Voor beschermingszone A betreft dit o.a. het uitvoeren van ontgravingen (art. 3.4 lid c) en boren of sonderen (art. 3.4 lid d). Voor beschermingszone B betreft dit het plaatsen van bouwwerken, die een afdichtende bodemlaag doorsnijden (art. 3.5 lid a) en ontgravingen (art. 3.5 lid b).

In de regelgeving wordt uitsluitend gesproken over menselijk handelen. Graafactiviteiten van dieren (zoals dassen) komen niet ter sprake, maar deze hebben hetzelfde ongewenste effect als de verboden handelingen.

De Wet Natuurbescherming

Sinds 2017 is de das en zijn burcht beschermd door de Wet Natuurbescherming (Bron: Website Das & Boom, beschermde status van de das).

art. 3.10. Het is verboden:

- a) in het wild levende zoogdieren, genoemd in de bijlage, onderdeel A, (o.a. das) bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
- b) de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Gedeputeerde Staten kunnen ontheffing verlenen of bij verordening vrijstelling verlenen van een of meer van de bovengenoemde verboden ten aanzien van dieren of planten van daarbij aangewezen soorten (o.a. das), dan wel ten aanzien van de voortplantingsplaatsen, rustplaatsen van dieren van daarbij aangewezen soorten.

(art. 3.8.5) Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van volgende voorwaarden (a, b en c):

a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing.

b. zij is nodig:

- 1°. in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- 2°. ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- 3°. ***in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard***

c. er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Het Waterschap Aa en Maas is gebonden aan de regelgeving vanuit de Wet Natuurbescherming. Handelingen die inbreuk maken op deze regelgeving dienen ter beoordeling en accordering voorgelegd te worden aan de Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN).

Resultaten veldbezoek

Op 27/01/2021 werd de situatie op locatie beoordeeld, samen met dhr. Sjaak Daverveld, medewerker waterkering van het Waterschap Aa en Maas. In figuur 1 is de situatie ter hoogte van Maasdijk 5 aangegeven. De cijfers op de kaart verwijzen naar onderstaande gedetailleerde beschrijving.

Figuur 1. Luchtfoto van situatie langs de Maasdijk te Overlangel, met in wit de cijfers die in de tekst worden besproken. Donkergroen= dijklichaam, middelgroen= beschermingszone A, lichtgroen= beschermingszone B.

1. Twee holen ten noorden van de perceelafdeling, bestaande uit takkenrillen. De holen staan onder water en zijn dus op dit moment niet in gebruik door dassen. Omdat de holen zich binnen beschermingszone A van de dijk bevinden, vormen deze een gevaar voor de veiligheid van de dijk.
2. Opslag van stobben, takken en grond. In deze opslag bevindt zich een dassenhol, dat bewoond is. De opslag ligt binnen beschermingszone B van de dijk.
3. Drie holen in een laag gelegen perceel met wilgenopslag. Deze bewoonde holen liggen binnen beschermingszone A, dan wel beschermingszone B.
4. Twee holen in de takkenrillen, die de grensafscheiding tussen de percelen vormen. Hier zijn veel verse sporen van dassen inclusief graafwerk. De holen liggen binnen beschermingszone A.
5. Meerdere holen onder de takkenrillen; vormen waarschijnlijk één geheel met de holen die zich op locatie 7 bevinden. Hier bevindt zich de meeste activiteit van dassen, die waarschijnlijk uitgeweken zijn vanwege de stijgende grondwaterstand. De holen bevinden zich op de buitengrens van beschermingszone B.
6. Toegang tot de sportvelden voor hulpdiensten. Midden in deze oprit is een deel van het gangenstelsel ingestort. De ingestorte gang vormt de verbinding tussen locatie 5 en 7, Dit brengt de toegang voor hulpdiensten ernstig in gevaar vanwege het risico van instorting.
7. Meerdere holen aan de noordzijde van het weiland, met kakelverse sporen van dassengraafwerk. Ook deze holen liggen op de grens van beschermingszone B.

8. Twee bewoonde holen in de houtsingel, die de afscheiding vormt tussen het perceel aan Maasdijk 5 en de sportvelden. Volgens mondelinge informatie van de bewoner van Maasdijk 5 maakt de houtsingel onderdeel uit van zijn perceel (genummerd 1074) Eén hol bevindt zich op enkele meters afstand van de omheining van het sportveld.
9. Twee vers gegraven holen onder de omheining van het sportveld, in de richting van het sportveld (sportveld is opgehoogd).

Overzichtsfoto vanaf Maasdijk (noordwest gericht), met duidelijk zichtbaar de takkenrillen waaronder zich enkele dassenholen bevinden.

Advies

Algemeen

Het is aannemelijk dat alle aangetroffen holen onderdeel uitmaken van de bewoning door een en dezelfde dassenfamilie. Vanwege de stijgende grondwaterspiegel als gevolg van overvloedige regenval en stijgend Maaswater, hebben zij hun oorspronkelijke holen verlaten en hun toevlucht gezocht tot hoger gelegen holen. De vers gegraven holen onder de omheining van het sportpark zijn hier het bewijs van. Dit betekent dat maatregelen ter beveiliging van de dijk (blokkeren of dichtstorten van holen) hun weerslag zullen hebben op

het gedrag van deze dassenfamilie. Maatregelen moeten in onderlinge samenhang bepaald en uitgevoerd worden om een verschuiving van de problemen te voorkomen.

Alternatieve burchtlocatie

Dassen staan bekend om hun honkvastheid. Verdrijven van de dassen zou slechts op korte termijn effect hebben; binnen afzienbare tijd keren de dieren (of soortgenoten) terug naar de veilig gestelde locatie. Wegvangen (en herplaatsen) is daarom geen goede optie. Het Waterschap Aa en Maas heeft eerder aangegeven dat zij voornemens is om burchtlocaties te creëren waar dassen wel kunnen huizen en dat de gemeente Oss daarbij wordt betrokken. Dit pleit er voor om dicht bij de huidige locatie een alternatieve burchtlocatie voor dassen te creëren in de vorm van een terp. De bewoner van Maasdijk 5 heeft zich (mondeling) bereid verklaard om een terp op zijn perceel te gedogen. Hierbij is de houtsingel, grenzend aan het sportpark, als beoogde locatie naar voren gekomen. Deze locatie is echter minder gewenst om meerdere redenen:

- De houtsingel zou deels verwijderd moeten worden om ruimte te maken voor een terp;
- De houtsingel is moeilijk bereikbaar om grond te storten;
- De terp zou erg dicht tegen het sportveld aan komen liggen, met het risico dat dassen alsnog het sportveld ondergraven.

Daarom wordt geadviseerd om een terp te projecteren op het aangrenzende perceel 1124 (zie zwarte cijfers in witte vlakjes in figuur 1), behorend bij het adres Kerkstraat 24, Overlangel. Hierbij moet voldoende afstand worden gehouden van de 50 metergrens én het sportpark. Uiteraard is dit volledig afhankelijk van de bereidwilligheid van de eigenaar van dit perceel voor de aanleg van een terp. De inrichting van deze alternatieve burchtlocatie dient eerst voltooid te zijn voordat de verschillende hopen op locaties 5, 7, 8 en 9 verwijderd kunnen worden.

Het is duidelijk dat de acties met betrekking tot locaties 8 en 9 in principe onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Oss vallen, als eigenaar van het sportpark. Maar, zoals in het begin van deze paragraaf is aangegeven, de te treffen maatregelen dienen in samenhang getroffen te worden om een verschuiving van het probleem te voorkomen.

Specifieke maatregelen

Ad locatie 1, 2, 3 en 4: deze hopen dienen ontoegankelijk te worden gemaakt door middel van het aanbrengen van betongaasmatten of basaltblokken. Zodra de waterstand dit veilig maakt, dienen de hopen uitgegraven te worden en gevuld te worden met voor dassen moeilijk doordringbaar materiaal, zoals zwelklei.

Om de werkzaamheden uit te kunnen voeren en geen verborgen hopen over het hoofd te zien, dienen in overleg met de eigenaar de aanwezige houtrillen rond het perceel 1124 (Kerkstraat 24, Overlangel) het liefst definitief verwijderd te worden. Hiermee gaan ecologisch waardevolle elementen (voor insecten, amfibieën, kleine zoogdieren en vogels) deels verloren. Ter compensatie wordt geadviseerd om hier – zodra de definitieve afsluiting van de hopen is aangebracht en in overleg met de eigenaar - een heg of houtsingel te creëren met streekeigen plantgoed.

Ad locatie 5 en 7: pas na het verwijderen van de takkenrillen zal waarschijnlijk duidelijk worden hoe de locaties 5 en 7 ondergronds met elkaar verbonden zijn. Hierna kan worden overgegaan tot het afgraven van de hollen en het vullen met voor dassen ondoordringbaar materiaal. Vóór het in gang zetten van deze actie, moet aan enkele voorwaarden worden voldaan:

- De graafwerkzaamheden mogen pas worden uitgevoerd na de voor dassen kwetsbare periode (jonge dassen worden in de loop van februari geboren en zijn pas in de loop van de zomer voldoende zelfstandig);
- Alternatieve behuizing, in de vorm van een terp, dient beschikbaar te zijn.

Zoals hierboven aangegeven, verdient perceel 1124 de voorkeur voor het aanleggen van een alternatieve behuizing. Mocht deze optie vervallen, dan kan uitgeweken worden naar de houtsingel aan de achterzijde van het perceel Maasdijk 5. Ook hier moet dan eerst overleg met de eigenaar plaatsvinden.

Ad locatie 6: deze doorgang voor hulpdiensten moet veilig gesteld worden om voor de hand liggende redenen. Dit kan uitsluitend gerealiseerd worden door het uitgraven van de hollen en het opvullen van de ontstane leemte met voor dassen ontoegankelijk materiaal.

Ad locatie 8: dit is de minst urgente locatie in het project. Echter wanneer werkzaamheden aan locaties 5 en 7 plaats gaan vinden, is het voor de hand liggend dat de dassen naar locatie 8 zullen verhuizen. Om dit te voorkomen wordt geadviseerd om deze ontoegankelijk te maken, op dezelfde wijze zoals beschreven onder de eerder beschreven locaties.

Ad locatie 9: voorkomen dient te worden dat dassen het sportveld ondergraven. Daarom wordt geadviseerd om een sleuf te graven langs het bestaande hekwerk en hier betongaasmatten (verticaal) in te plaatsen. Het gaas zou ca. 100 cm diep geplaatst moeten zijn, waarbij het aan te raden is om dit te combineren met een rand van ca. 50 cm, die aan de voet van het gaas buitenwaarts (van de sportvelden af) omgeklapt is.

Tijdspad

- a. Vanwege overvloedige regenval en smeltwater wordt de komende dagen een hoogwaterperiode verwacht. Daarom is het blokkeren van de hollen, vermeld onder 1 t/m 4, **urgent**. Met spoed dient een machtiging van de FBE Brabant/ODBN aangevraagd te worden, waarna de hollen ontoegankelijk moeten worden gemaakt, zoals boven is beschreven. Nadat het water zich weer heeft teruggetrokken, kunnen de hollen definitief worden opgevuld.
- b. Na het verkrijgen van toestemming van de grondeigenaar dient zo snel mogelijk gestart te worden met de aanleg van een terp. Hoe sneller deze terp aangelegd kan worden, hoe groter namelijk de kans dat de dassen al gebruik gaan maken van deze alternatieve burchtlocatie. Daardoor wordt het ontmantelen van de andere dassenhollen eenvoudiger en minder ingrijpend voor de dieren. De werkzaamheden voor het aanleggen van de terp moeten dusdanig worden uitgevoerd dat het zo min mogelijk hinder/verstoring oplevert voor de aanwezige dassen op de nabijgelegen hollen. Daarvoor zal in het ecologische werkprotocol aandacht moeten zijn.
- c. Het (passief) verjagen van de dassen kan pas starten na juli 2021, wanneer de jongen redelijk zelfstandig beginnen te worden.

Voor de alternatieve behuizing moet gedacht worden aan een terp, die 20 meter lang en 10 meter breed is. Qua hoogte zal ca. 3 meter boven de grondwaterspiegel aangehouden moeten worden. De

terp moet worden opgebouwd met lemig zand. Aangezien diverse huidige hopen niet meer voor de dieren beschikbaar zal zijn, is de verwachting dat zij deze alternatieve locatie snel in gebruik zullen gaan nemen. Om dit te bevorderen moet de terp niet toegankelijk zijn voor mensen en honden. Daarom verdient het aanbeveling om de terp direct na de aanleg te beplanten met stekelig gewas (meidoorn, sleedoorn, bramen). Ook kan worden overwogen om enkele loze gresbuizen (doorsnede 30 cm) in de terp aan te brengen.

Zodra de terp permanent in gebruik is door dassen, kan worden overgegaan tot het (passief) verjagen van de dieren van de burchtlocaties 5, 7 en 8. Rond die hopen dient daarvoor raster van circa 1.5 meter hoogte geplaatst te worden, dat voorzien is van zogenaamde terugslagpoortjes, die nog niet geactiveerd zijn. Met behulp van wildcamera's worden de poortjes geobserveerd, totdat duidelijkheid is verkregen over het aantal dassen dat op de burchtlocaties woont. Zodra dit bekend is, kan de passieve verjaging van start gaan. De terugslagpoortjes ("éénweg-poortjes") worden daarvoor geactiveerd en blijven in gebruik totdat alle dassen de burchtlocaties definitief verlaten hebben (controle met wildcamera's).

Hierna moet worden overgegaan tot het ontmantelen van deze burchten en het opvullen met voor dassen ondoordringbaar materiaal.

Aandachtspunt

Het is niet uitgesloten dat dassen tijdens de hoogwaterperiode en/of tijdens de uitvoer van werkzaamheden nieuwe hopen graven op ongewenste plekken. Dit vraagt om oplettendheid en snel handelen om verschuiving van problemen tegen te gaan.

Ecologische begeleiding

Het Kennisdocument Das (par. 3.9) eist dat de activiteiten worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van dassen. De Zoogdierverseniging kan hierin desgevraagd in voorzien door het inschakelen van een deskundige.